

Проф. др Наташа Мрвић Петровић,
Научни саветник, Институт за упоредно право у Београду

ЗАДРЖАВАЊЕ У ПРЕКРШАЈНОМ ПОСТУПКУ

Апстракт. У раду се анализирају одредбе новог Закона о прекршајима који је у примени од 1. марта 2014. године у погледу услова под којима се може одредити задржавање у прекршајном поступку. Аутор констатује да је законодавац у основи задржао ранија решења, која овлашћују полицију да може превентивно задржати лице под утицајем алкохола или других психоактивних супстанци као и да може задржати онога кога затекне у вршењу прекршаја ако нема услова да одмах буде приведен судији прекршајног суда. Поред тога, могуће је задржавање по основу судске наредбе. Аутор упозорава на могуће ситуације кршења људских права и залаже се да се изменама закона допусти право жалбе на одлуку којом се одређује задржавање.

Кључне речи: казнено право, прекршај, прекршајни поступак, мере за обезбеђење присуства окривљеног, задржавање

Увод

Задржавање се одређује у прекршајном поступку као једна од мера за обезбеђење присуства окривљеног. На начин сличан као и у досадашњим законима који регулишу прекршајну материју, та мера је прописана Законом о прекршајима (чл. 190 ст. 3 у вези става 1, чланови 191 и 193). Због тога што подразумева лишење слободе оsumњиченог за извршење прекршаја, задржавање се врло често пореди са притвором, који се одређује у кривичном поступку. То су и једине сличности између задржавања и притвора, јер све друго: трајање, законски услови под којима се одређује, надлежност органа и слично, разликују притвор од мере задржавања. Она се релативно ретко примењује у прекршајном поступку, међутим, због тога што је повезана са лишењем слободе може довести у питање ту основну слободу човека па је зато потребно указати на проблеме који се могу јавити у пракси приликом одређивања мере задржавања.

1. Задржавање као мера за обезбеђење присуства окривљеног

У оквиру главе XXI у Закону о прекршајима предвиђене су различите мере усмерене на обезбеђење присуства окривљеног у току прекршајног поступка. Те мере се изузетно одређују, будући да је прекршајни поступак особен по томе што дозвољава могућност одступања од начела непосредности и јавности, јер се прекршајни поступак несметано одвија и у случају када окривљени није присутан, при чему своју одбрану може изнети у писаној форми¹. Тако ће се према

¹ Одступање од начела непосредности и усмености у корист начела економичности и ефикасности важна је особеност прекршајног поступка (Н. Мрвић Петровић, *Прекршаји* у

чл. 187 окривљени позвати ради усменог саслушања једино ако суд сматра да је његово присуство неопходно ради утврђивања чињеничног стања². Према томе, потреба за одређивањем неке од мера за обезбеђење присуства окривљеног јавља се само онда када је присуство окривљеног неопходно да би се несметано водио прекршајни поступак.

Као мере за обезбеђење присуства окривљеног и за успешно вођење прекршајног поступка предвиђене су: позив, довођење, јемство и задржавање (чл. 186 ст. 1). Слично као и у процесном кривичном законодавству, редослед наведених мера сугерише њихову тежину, тако да је одредбом у ставу 2 истог члана суд обавезан да се, приликом одлучивања коју ће меру применити, придржава законских услова за примену сваке поједине од њих, водећи рачуна да се не примењује тежа мера ако се иста сврха може постићи блажом мером. Законско навођење учињено у ставу 1 упућује на то да је задржавање најтежа процесна мера за обезбеђење присуства окривљеног, иако је у самом Закону у прекршајима регулисана пре јемства. Као најтежа мера за обезбеђење присуства окривљеног, задржавање се састоји у превентивном лишењу слободе окривљеног³.

Задржавању окривљеног по правилу претходи привођење лица затеченог у вршењу прекршаја. У члану 190 Закона о прекршајима регулисана је таква ситуација, при чему се у наслову изнад члана и у ставу 2 користи се израз "осумњичени" да би означило да лице затечено у вршењу прекршаја још увек нема процесни статус окривљеног у прекршајном поступку, будући да према њему није поднет захтев за покретање прекршајног поступка. Према осумњиченом морају да стоје основи сумње да је учинило прекршај, а те посредне чињенице које указују да је учинио деликт темеље се на околности да је затечено *in flagranti* у извршењу прекршаја.

Очигледне су разлике привођења осумњиченог у односу на мере за обезбеђење присуства окривљеног довођењем, које је регулисано у члановима 188 и 189 и задржавањем (чл. 191, 193). Привођење предузима овлашћени полицијски службеник без наредбе суда, пре него што је прекршајни поступак покренут према приве-

правном систему Југославије, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 1989, стр. 59).

² Када је суд у позиву назначио да окривљени није у обавези лично да приступи, упутиће окривљеног да своју одбрану може дати и писаним путем. Таква писана одбрана замењује његово саслушање (чл. 230). Међутим, ако окривљени који је позван не дође нити суду достави своју одбрану у писаној форми, излаже се ризику да судска одлука може бити донета без његовог саслушања (чл. 240). Зато ће у првом позиву којим се обавештава да је прекршајни поступак покренут према њему окривљени на то посебно бити упозорен (чл. 187 ст. 7). Право је окривљеног да одлучи да ли ће приступити ради саслушања или ће послати своју одбрану писаним путем прекршајном суду. Ако позвани окривљени упркос томе што његово присуство није неопходно за утврђивање чињеничног стања одлучи да лично приступи, биће му омогућено да своју одбрану да на записник о саслушању, како је и предвиђено у чл. 230.

³ Ђ. Ђорђевић, *Прекршајно право*, четврто измењено и допуњено издање, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2013, стр. 231.

деном лицу, ако су испуњени посебни услови предвиђени у члану 190 став 1. Законом су таксативно и прецизно одређене ситуације у којима је могуће применити такво ограничење слободе осумњиченог за прекршај. Први, општи услов је да је осумњичени затечен у вршењу прекршаја, а конкретнији разлози предвиђени у тачкама 1-4: ако се идентитет лица затеченог у вршењу прекршаја не може утврдити или постоји потреба провере идентитета, ако нема пребивалиште или боравиште (подразумева се на територији Републике Србије), ако одласком у иностранство може избећи одговорност за прекршај, а у питању су прекршаји за које се не може издати прекршајни налог, ако се довођењем лице спречава у настављању извршења прекршаја, односно ако постоји опасност да ће непосредно наставити са чињењем прекршаја. Сви законски основи указују на опасност да осумњичени избегне одговорност за прекршај или да настави са његовим вршењем.

При лишењу слободе осумњиченог без судске наредбе мора бити поштовано тзв. *habeas corpus*⁴ право које Устав Републике Србије⁵ предвиђа у чл. 29 и што одговара чл. 5 ст. 1. ц Европске конвенције о људским правима и основним слободама. Према Конвенцији, осим сврхе хапшења (привођење судској власти), потребно је да су испуњени додатни услови: да постоји разумна сумња да је особа која је лишена слободе извршила казнени деликт и да законски разлози (који су у ЗП предвиђени у чл. 190. ст. 1 т. 1-4) оправдавају потребу заштите јавног интереса ограничењем слободе конкретног лица. "Разумна сумња" да је особа која је лишена слободе учинила деликт треба да произилази из чињеница и информација које би објективног посматрача убедили да је оптужени могао извршити казнени деликт.⁶ Поред "разумне сумње" да је лице извршило прекршај, неопходно је да у конкретном случају постоје чињенице које показују да постоји потреба утврђивања идентитета лица, опасност од његовог бекства (зато што нема стално боравиште или пребивалиште на територији Републике Србије или ће отићи у иностранство) или ризик од поновног извршења прекршаја. Довољно је да постоји само један од тих разлога алтернативно предвиђених у ставу 1, али се мора учинити уверљивим да је надлежни орган имао објективних разлога да верује да ће оптужени побећи или поново извршити казнени деликт. Веома је важно водити рачуна о овим условима, јер Европска конвенција и јудикатура Европског суда за људска права предвиђају да неће у сваком случају постојати кршење члана 5. Конвенције ако би осумњичено лице било ухапшено и потом притворено и пуштено из притвора, а да накнадно казнени поступак према њему није вођен или ако би било пуштено после полицијског задржавања иако није било приведено

⁴ Правни појам који потиче из англо-саксонског права је мењао своју садржину кроз векове али у основи значи право ухапшеног да што пре буде упућен судској инстанци.

⁵ "Службени гласник РС" бр. 98/2006.

⁶ Из навода пресуде Европског суда за људска права у случају *Fox, Campbell и Hartley против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 30. августа 1990, ст. 32, нав. према: Gilles Dutertre, *Izvodi iz sudske prakse – Evropski sud za ljudska prava* (prevod Spomenka Beus, Amira Sadiković), Savet Evrope, Sarajevo, 2002, стр. 94.

надлежној судској власти, под условом да је у време хапшења или полицијског задржавања било довољних основа за одређивање тих принудних мера⁷.

Баш зато што се врши у функцији привођења надлежној судској власти, оно се извршава одмах (у члану 190 ст. 2 користи се израз "без одлагања"). Изузетно, ако осумњичени не може одмах бити приведен у суд (на пример, зато што тог дана суд не ради), а постоје околности које указују на опасност да ће осумњичени побећи или наставити са чињењем прекршаја, могуће је да буде задржан најдуже до 24 сата (ст. 3). После тог времена, мора бити пуштен на слободу, ако није приведен суду.

Задржавање малолетника по основу из члана 190 ст. 3 није могуће: он ће или бити одмах приведен у суд или ће се обезбедити наредба суда, како би могао бити задржан. У том случају се мора поштовати одредба из члана 191. ст. 2 по којој ће судија обавестити чланове породице задржаног лица или друга лица задужена за старање о малолетнику. Није од значаја жеља малолетника да се чланови породице или лице задуженог за старање о њему не обавештавају.

Поставља се питање да ли Закон о прекршајима довољно штити права лица кога полиција лиши слободе због сумње да је извршио прекршај у случају да се не може одмах привести судији за прекршаје. Према Закону о прекршајима, једино право тако задржаног лица које ће накнадно бити приведено судији за прекршаје предвиђено је у члану 190 став 4 и односи се на одржавање контакта са родбином или лицима која се могу ангажовати на заштити права приведеносумњиченог, ако је он странац, апатрид или избеглица. Осим права задржаносумњиченог да о свом лишењу слободе обавести лице по свом избору, ЗП не предвиђа ништа друго у члану 190, али би, с обзиром на уставне гаранције права лица лишеног слободе (чл. 27-29 Устава Републике Србије) и међународне стандарде заштите тих права било потребно повести рачуна о одредбама чл. 27 ст. 2 и 29 Устава и сходно применити члан 69. Законик о кривичном поступку⁸. Тако би полицијски службеник био дужан осумњиченог да обавести на његовом матерњем језику или језику који разуме о разлозима хапшења и задржавања и да ће бити одмах или у року до 24 сати приведен суду, као и да га упозори на то да није ништа дужан да изјави без присуства браниоца кога по вољи може ангажовати преко лица која ће на његов захтев бити обавештена о његовом хапшењу. У извештају који саставља надлежно службено лице потребно је да су наведене околности које потврђују основе сумње да је приведен извршио прекршај и чињенице које указују на одговарајући основ из чл. 190. ст. 1 због ког је мера привођења примењена. Такво поступање би било у складу са праксом Европског суда за људска права у којој се инсистира на посебном образложењу оправданости мере лишења слободе (*Bolcenov-Moldova*, 41088/05), па зато треба назначити законски основ за задржавање и разлоге који оправдавају примену задржавања, када није

⁷ В. пресуду *Brogan и остали против Уједињеног Краљевства* од 29. новембра 1998., ст. 53, (исто, стр. 100).

⁸ "Службени гласник РС" бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014.

могуће одмах реализовати привођење у суд⁹. Приликом лишења слободе било би упутно да задржано лице потпише посебно писмено да је упозорено на то да ништа не мора да изјављује и да има право одмах да ангажује браниоца. Водећи рачуна о могућој повреди права на правично суђење и директивама Европске уније из 2010 и 2011. којима се уређује на који начин осумњичени који је ухапшен може контактирати са родбином и бранити се, било би упутно да се и код нас ухапшеном обавезно уручује такозвано "писмо о правима" у коме су садржане практична обавештења намењена том лицу о праву да ћути, да може ангажовати адвоката, да буде информисан о разлозима хапшења, на право да тражи преводиоца у случају да не разуме језик на коме се води поступак, као и обавештење на који начин може неком јавити о свом хапшењу. Веома важан део тог "писма" јесте обавештење да ће осумњичени бити убрзо изведен пред суд, јер задржавање по чл. 190 ст. 3 управо има ту сврху, а због тога што може трајати најдуже до 24 часа, није предвиђено посебно право жалбе окривљеног на одлуку којом му полиција одређује задржавање.

Пошто осумњичени буде приведен у суд, судија ће га одмах саслушати и потом одлучити хоће ли бити пуштен на слободу или има разлога да према њему одреди меру задржавања.

"Право" задржавање окривљеног, као мера за обезбеђење присуства окривљеног чију примену наређује суд, регулисано је члановима 191-193 ЗП. Задржавање окривљеног тада има функцију сличну притвору који се примењује у кривичном поступку, иако постоје знатне разлике између ове две мере, које се тичу, како начина извршења и трајања, тако и формалних одлука које прате њихово одређивање. Задржавање као мера обезбеђења присуства окривљеног представља ограничење слободе кретања окривљеног, факултативно се одређује и има кратко трајање (најдуже до 24 часа). Најтежа је мера за обезбеђење присуства окривљеног у прекршајном поступку. На основу законом предвиђених разлога могу се разликовати:

- редовне ситуације (предвиђено у члану 191 став 1),
- задржавање пијане особе (в. чл. 193).

Према члану 190 ст. 1 редовно се задржавање окривљеног може предузети у три алтернативно предвиђена случаја и то због:

- потребе одређивања идентитета окривљеног или обезбеђења присуства окривљеног који нема пребивалиште или боравиште у Републици Србији, а који би могао бити касније недоступан или
- ако постоји опасност да би одласком у иностранство окривљени могао избећи одговорност за прекршај (за који је прописана казна затвора) или
- ако је затечен у вршењу прекршаја, па ће задржавањем бити спречен да то настави.

⁹ С. Бејатовић, М. Шкулић, Г. Илић (ур.), *Приручник за примену Законика о кривичном поступку*, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Београд, 213, стр. 229.

Први и други разлог се тичу потребе обезбеђења присуства окривљеног, док је трећи специјално-превентивни. Први разлог везан је за постојање сумње у бекство, јер оваква лица чији се идентитет не може утврдити или без сталног пребивалишта обично нису ни стално запослена, па је тешко обезбедити њихову доступност у прекршајном поступку. Намера бекства утврђује се кроз установљење склоности за мењањем места боравка без пријављивања или намере набавке путних исправа и из сличних околности. Други разлог - опасност да би лице одласком из земље избегло одговорност за тежак прекршај за који је прописана казна затвора процењује се према фактичким околностима (предузетим припремама за пут, набавке путне исправе, обезбеђење материјалних средстава и слично). У зависности од особености конкретног случаја суд ће ценити околности које указују на опасност од бекства или избегавања одговорности за прекршај одласком у иностранство то тако што ће их довести у везу са дотадашњим животним навикама, окривљеног (посебно ако има родбине у иностранству коју уобичајено посећује или привремено ради у иностранству), са породичним статусом и местом боравка чланова породице, сталним запослењем или склоности да често мења радно место, ранијим покушајима да се пронађе и сличним околностима.

Из специјалнопревентивног разлога могуће је да се задржавање одреди ономе ко буде затечен при самој радњи извршења прекршаја. Потребно је да постоји велики степен вероватноће да би окривљени у непосредној будућности наставио са извршењем прекршаја, уколико не буде задржан. При томе треба обратити пажњу да не дође до повреде претпоставке невиности, па треба избегавати да се у одлукама окривљени означи као учинилац прекршаја¹⁰.

О мери задржавања окривљеног прекршајни суд одлучује наредбом. Наредба о задржавању мора садржати означавање дана и сата кад је наређено задржавање, као и законски основ задржавања. За одређивање задржавања судском наредбом довољно је да се стекне један од законом предвиђених услова, мада у конкретном случају може да постоји више основа истовремено. У таквој ситуацији у наредби о задржавању требало би да суд све те основе наведе и посебно образложи. Означивање дана и часа када је задржавање наређено неопходно је како би се израчунало трајање задржавања и омогућило његово урачунавање у изречену казну (у складу са чланом 47 ЗП).

Основ за одређивање задржавања увек мора бити образложен навођењем околности и чињеница које упућују на испуњеност неког од законом алтернативно предвиђених услова у члану 191. Основ за одређивање задржавања увек мора бити образложен навођењем околности и чињеница које упућују на испуњеност неког од законом алтернативно предвиђених услова у члану 191. При томе је неопходно не само да су ти разлози релевантни за задржавање, него и да су испуње-

¹⁰ В. случај *Матијашевић против Србије*, представка бр. 23037/04, пресуда од 19. 9. 2006.

ни у довољној мери која би оправдала задржавање, како произилази из јудикату-ре Европског суда за људска права¹¹.

Како се чињенице које поткрепљују разлоге за задржавање лица по чл. 191 утврђују на различите начине, могуће је да неке треба да су детаљније образложене у судској наредби, а неке само констатоване. На пример, код услова из члана 191 ст. 1 т. 1 (опасност од бекства лица чији се идентитет не може утврдити или које нема пребивалиште или боравиште у Републици Србији) потребно је да су кумулативно остварени услови да постоји опасност од бекства и да то лице нема пребивалиште, односно да је опасност од бекства повезана са околношћу да се идентитет осумњиченог или окривљеног не може утврдити. За разлику од чињеница да лице нема пребивалиште или да се идентитет тог лица не може утврдити које није потребно посебно образлагати, јер произилазе из података наведених у спису, неопходно је конкретно образложити основану сумњу да ће окривљени побећи, нпр. јер не само да нема пребивалиште, него нема ни запослења, познат је по склоности да мења боравишта или је предузимао радње из којих се може јасно закључити да припрема бекство. Потреба за детаљним образложењем постоји зато што би повреду чл. 5(1)ц Европске конвенције о људским правима представљало објашњење стереотипним реченицама којима се понавља текст закона без образложења на основу којих је околности утврђено да постоји опасност од бекства окривљеног, као и недостатак објашњења због чега у конкретном случају нису примењиве друге мере за обезбеђење присуства окривљеног¹². Зато се судија не сме руководити искључиво тежином прекршаја који се окривљеном ставља на терет¹³, околностима што окривљени нема место сталног боравка у Републици Србији¹⁴ или да је у могућности и лако му је да пређе границу¹⁵ него мора пажљиво да утврди читав скуп додатних разлога који поткрепљују сумњу у могуће бекство, као што су лична ситуација и личност оптуженог, његове везе са територијом преко породице, запослења, места на коме му се имовина налази, планирања бекства, преношења имовине у иностранство, контаката у иностранству и сличних¹⁶. Такође, ризик од понављања прекршаја не може се доказивати само навођењем општих разлога као што су склоност претећем или насилном понашању због психичког стања окривљеног или једноставним упућивањем на неодређену прошлост окривљеног лица или раније осуде за деликте који се по свом карак-

¹¹ Нпр. из пресуде из случаја *Punzelt v. the Czech Republic* (2007), нав. према: Donna Gormien, *Short Guide to the European Convention on Human Rights*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2005, стр. 43.

¹² *Yagci i Sargin protiv Turske* (presuda Evropskog suda za ljudska prava od 9. juna 199, stav 52).

¹³ *Tomasi protiv Francuske*, пресуда од 27. августа 1992, став 98.

¹⁴ В. случај *Sulaoja protiv Estonije*, пресуда од 15. фебруара 2005, став 64.

¹⁵ В. случај *Stögmüller protiv Austrije*, пресуда од 10. новембра 1969, став 15.

¹⁶ Поједини од тих разлога су навођени у пресудама донетим у случајевима: *Matznetter protiv Austrije*, 1969; *Cesky protiv Републике Чешке*, 2000; *Neumeister protiv Аустрије*, 1968; *Barfuss protiv Републике Чешке*, 2000; *Punzelt protiv Републике Чешке*, 2000.

теру или тежини не могу поредити са оним за који би требало одредити меру задржавања.¹⁷

Према чл. 191 ст. 2, задржавање малолетног окривљеног је могуће, с тим што је судија дужан да обавести чланове породице или друга лица задужена за старање о малолетнику.¹⁸

Време задржавања окривљеног је ограничено и може трајати најдуже до 24 часа. Тај рок се рачуна на начин како је то одређено у члану 137. У року од 24 часа окривљени се мора саслушати и донети судска одлука о прекршају. Ако не постоје услови да се у том року донесе судска одлука, окривљени се мора пустити. Задржавање окривљеног после истека рока од 24 часа представљало би кривично дело противправног лишења слободе из чл 132. КЗ РС. Међутим, ако суд, пошто је саслушао окривљеног, донесе осуђујућу пресуду у року од 24 часа, може, ако су испуњени законски услови, одредити да се та одлука изврши одмах и пре правоснажности у смислу чл. 308 ЗП. Према томе, на наредбу суда којом је одређено његово задржавање окривљени нема право жалбе, па таква одлука одмах постаје правоснажна и извршна.

Наредба о задржавању мора се окривљеном саопштити уз потпис. Одбијање окривљеног да потпише наредбу, не умањује њену ваљаност. Окривљени се не сме принудити да потпише наредбу, него ће суд констатовати да је он то одбио да учини, а да му је наредба саопштена. Наредба о задржавању садржи и потпис суда који је наредио задржавање.

Како задржавање представља најтежу меру обезбеђења присуства окривљеног којом се ограничава његова слобода кретања, налаже се суду не само да хитно поступа, него и да мора обавезно испитати окривљеног који је задржан. Време за које је учинилац био задржан пре доношења пресуде урачунава се у изречену казну, што мора бити посебно назначено у изреци осуђујуће судске одлуке (сходно чл. 251 ст 1 т. 5 ЗП).

У складу са међународним правилима окривљеном који је задржан гарантује се право на контакт са спољном средином, што се постиже обавештавањем одређеног лица по избору окривљеног који је задржан. У закону није изричито наглашено да би требало водити рачуна и о другим правима лица лишеног слободе, али то произилази из уставних гаранција, релевантних међународних прописа и јудикатуре Европског суда за људска права па би ваљало да окривљени према коме буде донета наредба о задржавању буде на матерњем или језику који разуме обавештен о разлозима задржавања, за који се прекршај терети уз поуку да се може бранити сам или уз помоћ браниоца, кога ће приватно ангажовати,

¹⁷ В. случај *Clooth protiv Belgije*, пресуда од 12. децембра 1991, став 40, *Muller protiv Francuske*, пресуда од 17. марта 1997, став 44.

¹⁸ Треба приметити да чл. 5 ст. 1. д Европске конвенције не искључује могућност примене притвора према малолетнику, с тим што би требало да такав притвор укључи и примену васпитних поступака према њему.

што ће се констатовати у записнику. Подразумева се да ће пре задржавања окривљеном бити уручена писана наредба о одређивању задржавања са наведеним разлозима, образложењем и одговарајућом правном поуком.

Из посебних разлога, под условима из члана 193 ст. 1 може се задржати лице под дејством алкохола или других психоактивних супстанци, које је затечено у вршењу прекршаја.

Из посебних разлога, под условима из члана 193 ст. 1 може се задржати лице под дејством алкохола или других психоактивних супстанци, које је затечено у вршењу прекршаја. Законом су кумулативно предвиђени услови: 1) да је лице затечено у вршењу прекршаја, 2) да је под утицајем алкохола или других психоактивних супстанци и 3) да постоји опасност да ће наставити са чињењем прекршаја. Циљ мере је да се лице које учини прекршај под утицајем алкохола или других психоактивних супстанци спречи да даље врши прекршаје у сличним околностима. Према томе, лишење слободе лица под утицајем алкохола или других психоактивних супстанци има изразито специјално превентивни карактер. Објективне околности треба да указују на велики степен вероватноће да би лице под утицајем алкохола или других психоактивних супстанци у врло кратком периоду наставило да врши прекршаје, ако не би било задржано до отрежњења¹⁹. Опасност да ће наставити да врши прекршаје може произилазити из афектног стања у коме се особа налази, склоности ка агресивном понашању када је под утицајем алкохола или других психоактивних супстанци, очигледне упорности да настави са прекршајним понашањем и слично. Ако таква опасност постоји, није од значаја да ли би то лице у алкохолисаном стању или под утицајем других психоактивних супстанци поновило исти прекршај као онај у чијем је извршењу било затечено, или би учинило сличан или потпуно другачији деликт.

Законом о прекршајима није одређено када се сматра да је особа под утицајем алкохола или психоактивних супстанци, али је то учињено у закону којим је регулисана безбедност саобраћаја на путевима. У сваком случају, да ли је особа у алкохолисаном стању или под утицајем других психоактивних супстанци требало би установити по резултатима мерења уз употребу одређених техничких средстава или уређаја или на основу спољног изгледа о понашања те особе или по провери њеног психофизичког стања (могућности кретања, опажања, говора и слично) која показује да је у великој мери ограничена или искључена могућност да управља својим поступцима. Ако би се из околности случаја могло закључити да је особа под утицајем алкохола или других психоактивних супстанци, а она одбије да се подвргне испитивању на присуство психоактивних супстанци, то је додатни разлог обавезног задржавања, како је предвиђено у члану 193 став 4. Такође, ако је у прекршају затечен возач моторног возила, који потом буде подвргнут контроли алкохолисаности из узетог узорка крви, према чл. 193 ст. 3 ће обавезно бити задржан ако резултати лабораторијске ана-

¹⁹ У овом смислу се правдају услови за сличан превентивни притвор из чл. 211 ст 1 т 3 ЗКП (С. Бејатовић, М. Шкулић, Г. Илић (ур.), исто, страна 190).

лизе покажу да има више од 1, 20 мг/мл алкохола у крви или да је под утицајем других психоактивних средстава.

Одлуку о задржавању доноси овлашћени полицијски службеник који је затекао у вршењу прекршаја лице под утицајем алкохола или психоактивних супстанци у време када суд не ради. У року од 12 сати овлашћени полицијски службеник је дужан да поднесе захтев за покретање прекршајног поступка, јер судија не може по службеној дужности покренути поступак против задржаног лица. Осим тога, лице које се налази у пијаном или стању омамљености не може се саслушати, а ако би било саслушано, ваљаност исказа се може оспоравати. Зато задржавање може да траје док се лице не отрезни, а најдуже до 12 часова (чл. 193 ст. 2). Чим престане потреба за задржавањем, а најкасније до истека 12 часова, овлашћени полицијски службеник је дужан да задржаног приведе судији са захтевом за покретање прекршајног поступка или да га пусти на слободу. Ако је лице које је вршило прекршај у стању алкохолисаности или под утицајем психоактивних супстанци приведено судији у радно време или у време дежурства суда, стиче се услов да судија наредбом одреди задржавање таквог лица.

У члану 193. у ставу 5. је предвиђено да ће судија, ако је то могуће, обавестити чланове породице задржаног или друга лица задужена за старање о малолетнику, ако је он задржан. Како се на тај начин остварује право лица лишеног слободе на спољни контакт, обавеза суда у том смислу увек постоји уколико степен омамљености задржаног лица није такав да искључује сваку могућност комуницирања са њим.

Потребно је истаћи да се законитост тзв. превентивног лишења слободе ради спречавања опасности по јавни ред процењује према чл. 5 ст. 1е Европске конвенције и да јудикатура Европског суда за људска права дозвољава да лишење слободе лица буде предузето не само у сврхе заштите јавног интереса због тога што је извршило казни деликт, него и из социјално-политичких разлога, потребе збрињавања и лечења лица лишеног слободе и у његовом властитом интересу, посебно када се ради о алкохоличару, наркоману II скитници, с тим треба водити рачуна да ли је према том лицу било могуће применити неку другу меру (на пример, одвођења у прихватилиште или у болницу или да буду отпратени кући)²⁰.

Закључак

Одредбе које регулишу задржавање у прекршајном поступку, било да је оно одређено одлукама полиције или суда, у суштини не одступају од ранијих законских решења. Предвиђена врста судске одлуке (наредба) којом се одлучује о задржавању одговара ранијем устројству прекршајног поступка као квази-управног и искључује могућност жалбе окривљеног. Такво решење јесте у функцији ефикасног вођења прекршајног поступка, али може доћи у колизију са правом на

²⁰ Пресуде *Guzzardi против Италије*, пресуда од 6. новембра 1980, нарочито ст. 98, *Witold Litwa против Пољске* (у којој се одређује појам алкохоличара), пресуда од 4. априла 2000, *De Wide, Ooms Versyp против Белгије*, пресуда од 18. јуна 1971. године (садржи појам скитнице), нав. према: Gilles Dutertre, *op. cit.*, стр. 106-108).

слободу. Усвојено законско решење има оправдање утолико што је у прекршајном поступку наглашена превентивна функција (краткотрајног) задржавања. Међутим, са становишта заштите права окривљеног може се приметити да се на тај начин моменат преиспитивања законитости мере одређене ради обезбеђења присуства окривљеног непотребно пролонгира, будући да је чињеницу незаконито наређене мере могуће истицати тек у оквиру жалбе на судску одлуку којом је решено о главној прекршајној ствари. У случају да је лице било задржано, а да касније према њему није био покренут прекршајни поступак, или је било дуже задржано него што то закон дозвољава, имало би право на накнаду штете, сходно члановима 97 и 302 ЗП. С обзиром на то да Закон о прекршајима предвиђа само право задржаног лица да се јави члановима породице или другом лицу, било би потребно наредним изменама закона допунити те одредбе и одредити да се задржавање, као што је случај са јемством, одређује решењем на које се дозвољава жалба, с тим што она не треба да има суспензивно дејство у погледу извршења тог решења. На тај начин би се прекршајни поступак у већој мери ускладио са кривичним поступком, што је сасвим у складу са досадашњим опредељењем законодавца који је чак у оквиру основних начела прекршајног поступка истакао сходну примену Законика о кривичном поступку.

* * *

Nataša Mrvić Petrović, Ph.D.
Institute of Comparative Law, Belgrade

DETENTION IN MISDEMEANOR PROCEDURE

Summary

***Abstract.** This paper analyzes the provisions of the new Law on Misdemeanors which is effective from 1 March of 2014., in terms of the conditions for the detention in procedure for misdemeanor. The author concludes that the legislator has basically maintained the earlier concept, which authorizes police preventive to keep a person under the influence of alcohol or other psychoactive substances, as well as to be able to arrest offender of misdemeanor act. Also, it is possible to detention on the basis of a court decision. Because possible violations of human rights author proposes changes in the law that would introduce the right to appeal the decision to detention.*

***Keywords:** criminal law, misdemeanor, misdemeanor procedure, measures to ensure the presence of the defendant, detention*